

Jaarverslag over 2018

Voor vragen en/of opmerkingen kunt u contact opnemen met Nathalie
Beijersbergen [via secretaris@stichtingfarmaceutischerfgoed.nl](mailto:via_secretaris@stichtingfarmaceutischerfgoed.nl) Datum
vaststellen jaarverslag: 7 maart 2019

Stichting Farmaceutisch Erfgoed, afgekort SFE, is in 2015 opgericht.

Binnen de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Pharmacie (KNMP) heeft jarenlang een Commissie voor de Geschiedenis van de Farmacie gefunctioneerd. De activiteiten van deze commissie zijn in 2015 ondergebracht bij de Stichting Farmaceutisch Erfgoed.

Inmiddels is de SFE een zelfstandige stichting, die zich ten doel stelt het verleden van de farmacie te verbinden met het heden en de toekomst. De stichting draagt daarom zorg voor het verantwoord beheer van tastbare materialen en bronnen uit het verleden. Bovendien zorgt zij voor de ontsluiting ervan, zowel materieel als virtueel, voor geïnteresseerden in de breedste zin van het woord.

In 2018 heeft de SFE een mooi en interessant jaar beleefd met een aantal positieve gebeurtenissen, waar we met trots op terugkijken. In ons beleidsplan 2016-2021 hebben we een aantal pijlers beschreven. Graag nemen we u mee langs onze pijlers.

Pijler 1: Registratie

Onder registratie verstaan we het bijeenbrengen, documenteren, in bruikleen geven en nemen, beheren, in stand houden, aanvullen en stimuleren van verzamelingen. Dit gebeurt voornamelijk in De Eenhoorn, Centrum voor Farmaceutisch Erfgoed, gevestigd op Urk. In 2018 hebben we op Urk een nieuw prachtexemplaar mogen verwelkomen in de fysieke collectie: De Arnhemse (simplicia) kast, zie foto 1. Deze kast is door het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem aan de SFE in langdurige bruikleen gegeven.

Foto 1: de Arnhemse (simplicia) kast

Na de catalogisering van de realia is nu ook een start gemaakt met de catalogisering van de boeken waaronder de farmaceutisch historische promoties. Naast dat de SFE archiveert, publiceert zij ook en zijn we sinds 2018 geregistreerd bij de Koninklijke Bibliotheek onder uitgeversnummer u039973.

Om de fysieke collectie op Urk te kunnen blijven behouden, zijn er in 2018 mogelijkheden onderzocht voor aankoop van de loods op Urk door de KNMP. Onder andere hiervoor heeft het KNMP-bestuur op 21 maart 2018 een bezoek gebracht aan de fysieke collectie op Urk. Zij kregen een uitgebreide rondleiding en dit alles verliep in een bijzonder prettige sfeer.

Pijler 2: Communicatie

SFE draagt het belang van het farmaceutisch erfgoed in Nederland in brede zin uit en wil interesse in dit gebied stimuleren. Dit hebben wij in 2018 bereikt door:

Nieuwjaarswens en nieuwsbrief

Het nieuwe jaar 2018 werd begonnen met het bedanken van onze contacten middels een digitale nieuwjaarswens. Gedurende het jaar zijn de digitale middelen verder uitgewerkt en beschikt de SFE nu over een eigen nieuwsbrief. Via onze website www.nationaalfarmaceutischmuseum.nl kunt u zich aanmelden voor deze digitale nieuwsbrief. De nieuwsbrief wordt verstuurd naar geïnteresseerden wanneer er (farmaceutisch) historisch nieuws is.

Optimaliseren van de websites van het Nationaal Farmaceutisch Museum en SFE

Ons virtuele museum in ontwikkeling heeft de afgelopen jaren regelmatig een andere lay-out gekregen, zo ook in 2018. Besloten is om de verschillende tentoonstellingen op www.nationaalfarmaceutischmuseum.nl losse URL's te geven. Dit heeft tot gevolg dat de tentoonstellingen ook individueel te linken zijn aan relevante instanties waarmee de SFE heeft samengewerkt voor de betreffende tentoonstelling. Daarnaast hebben de tentoonstellingen allen een vergelijkbare opbouw gekregen, te weten verkennen, verdiepen en verbreden. Hiermee is een nieuwe kwaliteitsstandaard neergezet, die we de komende jaren willen handhaven.

De erfenis van Fleming

De in 2015 georganiseerde Farmaceutisch Historische Dag had als titel *Van gist naar antibiotica*. Uit de schat aan informatie en de prettige samenwerking met DSM ontstond de wens om een zogenaamde "antibioticumtentoonstelling" te maken. Door een prachtige samenwerking met het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, het Rijksmuseum Boerhaave en DSM is deze tentoonstelling in 2018 in ons virtuele museum tot stand gekomen onder de naam 'De erfenis van Fleming'. We zijn trots op het resultaat en hebben hiermee historische informatie, welke vandaag de dag nog steeds zeer relevant is, makkelijk en aantrekkelijk in beeld gebracht.

Open dag 6 oktober

Op zaterdag 6 oktober 2018 hielden de diverse stichtingen die aangrenzende loodsen beheren op Urk een gratis open dag. Het was een gezellige dag die goed bezocht is.

De 37e Farmaceutisch Historische Dag

Op 8 november 2018 vond de 37e Farmaceutisch Historische Dag plaats in COMM, museum voor Communicatie in Den Haag. Op deze dag verwelkomden we 110 deelnemers uit de vele takken van de farmacie. Zo hebben ziekenhuisapothekers, openbaar apothekers, docenten, apothekersassistenten en studenten deze dag bezocht. Aankondiging van deze dag vond plaats via de nieuwsbrief van de KNMP en een artikel in het Pharmaceutisch Weekblad. De dag werd georganiseerd in samenwerking met het Laboratorium der Nederlandse Apothekers (LNA). Het onderwerp was *'Bereidingen en Productzorg, toen, nu en in de toekomst'*. De presentaties zijn verzorgd door prof. Toine Pieters, drs. Suzy Dreijer, Liesbeth Muller, em. Prof. Auke Bult, dr. Henk Buurma, Piet Vree, dr. Frans van de Vaart, drs. Rik Wagenaar, drs. Oscar Smeets, drs. Paul Lebbink, prof. Erik Frijlink en drs. Steven Verhagen. Hiermee was er een grote verscheidenheid aan sprekers die hun licht hebben laten schijnen op bereidingen en productzorg vroeger, nu en in de toekomst. Tijdens de lunch bij de KNMP werden rondleidingen in het LNA verzorgd. We kijken terug op een geslaagde dag, met dank aan het LNA en Thea Betcke (KNMP) voor de prettige samenwerking.

Foto's 2,3,4: prof. Toine Pieters, mevrouw Liesbeth Muller, de heer Piet Vree, em. Prof. Auke Bult en dr. Henk Buurma tijdens de FHD 2018.

Publicaties en lezingen

Met trots kunnen we zeggen dat in 2018 de volgende artikelen over de virtuele gapercollectie zijn gepubliceerd:

- Peter van den Hooff, 'De gaper: kleurrijk herkenningspunt in het historische straatbeeld van Dordrecht (II)', *oud-Dordrecht* 36.1, p. 90-91
- Het artikel 'De gapers van Anton van Os (1889-1982)', dat in 2017 verscheen van de hand van dezelfde auteur, verscheen in 2018 in overdruk in *Bulletin* 133 van de Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in Benelux.
- Peter van den Hooff, 'De gaper: boegbeeld van de geneesmiddelenvoorziening', Lezing op het jaarcongres Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in Benelux, Haarlem, 26 mei 2018.
- Peter van den Hooff, 'De gaper: boegbeeld van de geneesmiddelenvoorziening', lezing voor Oudheidkundige Vereniging Flehite, Amersfoort, 19 juni 2018.

Pijler 3: Fondswerving

We zijn erg blij te constateren dat de huidige inkomsten en uitgaven een gezonde balans hebben. De financiële ondersteuning van de KNMP is besteed aan de technische en inhoudelijke ontwikkeling en het beheer van de website. Bestuursleden ontvangen geen vergoeding voor hun inzet. De bijdrage van VWS is besteed om de online tentoonstelling 'Erfenis van Fleming' tot stand te brengen, de 'Pieter van Foreest-tentoonstelling' en 'Tentoonstelling over Automatisering in de apotheek' zijn door respectievelijk de Pieter van Foreest Stichting en gebruikersvereniging Microbais gefinancierd en worden in 2019 in het onlinemuseum opgenomen.

De financiële administratie is in 2018 gereorganiseerd door de nieuwe penningmeester en hiermee zal in 2019 gecontinueerd worden. Doel is om de financiën transparanter en eenduidiger te krijgen.

Schenken

Doordat de SFE als betrouwbare partner wordt gezien door zowel particulieren als collega-musea, hebben we in 2018 diverse schenkingen ontvangen. Hieronder een overzicht van de schenkingen:

- Museum Griffioen te Delft: diverse boeken en tijdschriften.
- De heer K. Wientjes: boeken en andere stukken welke onder andere gerelateerd aan zijn vader dr. K. Wientjes, apotheker bij Rathkamp (Nederlands-Indië).
- P. van Toll: materialen en archiefstukken uit het ziekenhuis Den Bosch en het archief MFM (Medisch Farmaceutische Mededelingen)
- KNMP: informatiemateriaal gestuurd door de farmaceutische industrie ca 1950 - 1980 (aanvulling op archief Haagse Ziekenhuizen)
- Stadsmuseum Harderwijk: 2 kasten (waarvan 1 pleisterkast) met inhoud. (Toegezegd, ontvangen februari 2019).
- De heer P. Wittop Koning: diverse stukken apotheek Wittop Koning
- In langdurig bruikleen ontvangen van Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem: simpliciakast, zie foto 1.

Zelf hebben we aan het Louwman Museum te Den Haag enkele realia waaronder balans met gewichten geschonken.

Pijler 4: Samenwerking

SFE werkt op diverse terreinen samen met andere organisaties en personen. Zo hebben we in 2018 nauw samengewerkt met de volgende personen of instanties:

- Frank-Jan van Lunteren van Collageboy Studio (Utrecht), die de websites ontwerpt en beheert;
- Peter van den Hooff, MA, die het onderhoud en de inhoud van de website verzorgde;
- De KNMP (Eric Janson, Brandy Sanmoeradi, Thea Betcke en Annemieke Horikx), onder meer voor de organisatie en publicaties rondom de Farmaceutisch Historische Dag, het helpen met archiveren in Urk en het 175 jarig bestaan van de KNMP;
- Dr. Annette Bierman, de beheerder van het Centrum voor Farmaceutisch Erfgoed 'De Eenhoorn', op Urk, waar de collectie van Stichting Farmaceutisch Erfgoed is ondergebracht;
- Museum Griffioen te Delft, voor de interessante rondleiding in februari 2018;
- em. Prof Mart van Lieburg, onder meer voor de voortdurende kennisuitwisseling, de fijne samenwerking, stimulering, synchronisatie en inspiratie ook middels het Trefpunt voor Medische Geschiedenis in Nederland;
- Allen die hebben bijgedragen aan het tot stand komen van de tentoonstelling 'De erfenis van Fleming': Ellen Stobberingh (GGD Rotterdam), Alice Beijersbergen (DSM Sinochem, Rijswijk), Annemieke Horikx (KNMP, Den Haag), Apotheek Heerkens (Gouda), Ina Kerkhof (DSM, Delft), Kevin Brown (Alexander Fleming Laboratory Museum, Londen), Medisch-Farmaceutisch Museum 'De Griffioen' (Delft), Nobelstichting (Stockholm), Pfizer Inc. (New York), Ruud Luiten (DSM, Delft), Tasha Sturm (Cabrillo College, Aptos), Wim van Egmond.
- De Nationale WetenschapsAgenda (NWA) voor de samenwerking rondom de onderzoeksroute Levend Verleden.
- Om De Collegezaal te verbinden met www.apotheek.nl heeft Bianca van der Spek zich ingezet. We hopen deze samenwerkingen in 2019 te behouden en waar mogelijk uit te bouwen.

Toekomst

In de komende jaren streeft de SFE ernaar haar beleidsplan van 2016-2021 verder te verwezenlijken. Concrete plannen hiervoor zijn:

- Een nieuwe tentoonstelling inrichten op www.nationaalfarmaceutischmuseum.nl met als thema '*materia medica*', in samenwerking met en met financiële ondersteuning van de Pieter van Foreest Stichting;
- Een nieuwe tentoonstelling over automatisering in de farmacie inrichten op www.nationaalfarmaceutischmuseum.nl, als aansluiting op de 36^e FHD;
- Een nieuwe tentoonstelling ontwikkelen op www.nationaalfarmaceutischmuseum.nl met als thema 'oude geneesmiddelverpakkingen en artsenijbereidingsinstrumentarium', in samenwerking met BENU-apotheken;
- De online tentoonstelling '*De Collegezaal*' verder uitbreiden met een e-learning module en streven naar samenwerking met The British Museum, die een Engelse versie van *Wieg tot Graf* in beheer heeft;
- Het realiseren van een Engelstalige versie van het gehele virtuele museum;
- Het organiseren van een wederom succesvolle Farmaceutisch Historische Dag in het najaar van 2019.
- Werven van sponsors voor het ontwikkelen van nieuwe tentoonstellingen in het virtuele museum.
- Samenwerking met het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland bestendigen en mogelijk uitbreiden.
- Begin 2019 zullen we apothekerskasten uit Harderwijk mogen ontvangen.
- Op 8 mei 2019 zal er een lezingencyclus gehouden worden op Urk, met als titel 'De apotheker als farmaciehistoricus- een hommage aan dr. D.A. Wittop Koning.
- Continueren van de catalogisering van de boeken op Urk.

Bestuur van de Stichting Farmaceutisch Erfgoed

In 2018 bestond het bestuur van de Stichting Farmaceutisch Erfgoed uit:

Prof. Toine Pieters, voorzitter
Nathalie Beijersbergen MSc, secretaris
Drs. Lianne Walma, penningmeester
Drs. Jard Baljet, bestuurslid
Dr. Henk Buurma, bestuurslid
Drs. Chris Heerkens, bestuurslid
Mevr. Liesbeth Muller, bestuurslid
Drs. Wim Rakhorst, bestuurslid
Drs. Peter Wittop Koning, bestuurslid
Laurien Rook MSc, bestuurslid

Lianne Walma heeft in 2018 aangegeven haar taken neer te leggen. Peter Wittop Koning zal haar taak als penningmeester overnemen. Sinds begin 2018 is Laurien Rook toegetreden tot het SFE-bestuur. In samenwerking met Jard Baljet is hiermee de vertegenwoordiging vanuit de KNMP bestendig.

Werkgroep Fysieke Collectie op Urk

Tot het najaar van 2017 bestond de Commissie voor de Geschiedenis van de Farmacie. Deze is in 2017 omgevormd tot de Werkgroep Fysieke Collectie op Urk. De werkgroep houdt zich bezig met het beheer van de fysieke collectie in Urk en de informatieverstrekking hierover. De werkgroep bestaat uit de volgende leden:

Drs. Jard Baljet
Drs. Henk Boersma
Drs. Cees van Buren
Drs. Mieke van Hattum
Drs. Rien Hoge
Drs. Annemieke Horikx
Drs. Dieke Kok-Bouma
Drs. René Maassen
Drs. Wim Rakhorst
Mevr. Brandy Sanmoeradi
Drs. Piet Vree
Drs. Pieter Weerts
Drs. Peter Wittop Koning

Zowel de bestuursleden als de werkgroepleden hebben zich volledig vrijwillig ingezet voor de Stichting Farmaceutisch Erfgoed.

Voor meer info over de stichting, kijk op www.stichtingfarmaceutischerfgoed.nl